

Logoterapeuttisen ajattelun soveltamisen mahdollisuudet muistisairaiden ihmisten hoidossa

➤ Vanhustyössä ja muistisairaiden ihmisten hoidossa käydään vilkasta keskustelua arvoista, etiikasta ja toimintakäytännöistä. Hyvän hoidon lähtökoh-
tia on linjattu suosituksissa ja niihin kirjatuissa periaatteissa. Kansallisessa muistiohjelmassa on valettu perusta muistiympäristöille Suomelle, jonka kivistä on mainittu muun muassa muistisairaiden ihmisten hyvä hoito sekä ammattihenkilöstön osaamisen vahvistaminen.

Toisenlaista maisemaa vanhustyöstä valottaa julkisuudessa käytävä keskustelu hoidon ja palveluiden epäkohdista. Linjaukset ja suositukset viitoittavat yhteistä suuntaa tulevaisuuteen, mutta julkisuudessa esiin nousevat kuvaukset näyttävät kehittämistä vaativat seikat. Molempien näkökulmien kannalta on tärkeää nostaa esiin kysymykset ihmisarvosta, ikäihmisten kohtaamisesta ja arjen mielekkyydestä.

Logoterapeuttisen ajattelun ydin

Logoterapeuttinen ajattelu tuo muistisairaiden ihmisten hoitoon ja vanhustyöhön ihmisarvoa vahvistavan, voimavara- ja tarkoituskeskeisen näkökulman. Logoterapeuttinen ajattelu on itävaltalaisen neurologin, psykiatrin ja filosofin **Viktor E. Franklin** (1905–1997) kehittämään teoriaan pohjautuvaa tarkoituksellisen elämän kysymykseen kiinnittyvää filosofiaa ja voimavara-
lähtöistä elämäntaitoa.

Logoterapeuttisen ajattelun perustavia käsityksiä ihmisestä ovat tahdon vapaus, tahto löytää tarkoitus ja elämän tarkoitus. Tahdon vapaus kuvaa ihmisen vapautta valita asennoitumisensa, käyttäytymisensä ja toimintatapansa.

Ihmisellä on lähtökohtaisesti tahto tarkoitukseen eli tahto löytää jotakin, mikä saa elämän tuntumaan elämisen arvoiselta ja tarkoitukselliselta. Ihmisen elämällä on aina tarkoitus ja se säilyy elämän loppuun asti.

Logoterapeuttinen ajattelu muistisairaahan ihmisen hoidossa

Muistisairaahan ihmisen hyvässä hoidossa korostuvat yksilöllisyys, hyvinvointia vahvistavan kohtaamisen keskeisyys sekä mielekäs, toimintakykyä tukeva toiminta arjessa. Hoitajan tuntemus muistisairaahan ihmisen elämäntarinasta on tärkeä lähtökohta. Logoterapeuttinen ajattelu on samansuuntainen muistisairaahan ihmisen hyvän hoidon periaatteiden kanssa, mutta tuo uudenlaisia käsitteitä ja painotuksia sekä nostaa vahvasti esiin hoitajan ihmiskäsityksen ja hänen tekemiensä valintojen merkityksen muistisairaahan ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Logoterapeuttisen ajattelun valossa hoitajalla on omalta osaltaan vastuu siitä, että hyvän hoidon periaatteet eletään todeksi arjessa.

Logoterapeuttinen ajattelu korostaa muistisairaahan ihmisen ihmisarvoa. Logoterapeuttisen ajattelun mukaan toimiva hoitaja näkee muistisairaahan ihmisen ennen kaikkea ihmisenä, jolla on ihmisarvo, arvo ainutkertaisena ihmisenä ja oma ainutkertainen elämäntarinansa.

Logoterapeuttinen ajattelu ohjaa hoitajaa myös tavoittamaan muistisairaahan ihmisen terveyttä ja hänen voimavarojaan. Muistisairaus, sen oireet ja toimintakyvyn heikentyminen on tärkeää tietää ja tunnistaa, mutta ne eivät saa kehystää hoitajan tapaa nähdä muisti-

sairas ihminen, tulkita hänen käyttäytymistään ja tunteitaan sekä kohdata hänet.

Elämän tarkoituksellisuus

Logoterapeuttinen ajattelu korostaa elämän tarkoituksellisuutta. Muistisairauteen sairastuminen ja sairauden etene-
minen eivät logoterapeuttisen ajattelun mukaan vie pois mahdollisuutta kokea elämää tarkoitukselliseksi. Sairauden edetessä muistisairaahan ihmisen mahdollisuus kokea tarkoituksellisuutta on yhteydessä hänen lähellään olevien ihmisten taitoon tunnistaa asioita, jotka ovat muistisairaalle ihmiselle merkityksellisiä ja iloa tuottavia ja joiden kautta hän voi löytää elämäänsä tarkoituksen lähteitä.

Logoterapeuttisen ajattelun mukaan tarkoituksellisuus voi toteutua asennoitumalla, tekemällä ja toimimalla tai eläytymällä ja kokemalla. Tarkoituksellisuuden löytyminen asennoitumalla tarkoittaa esimerkiksi sitä, kuinka vakavaan sairauteen sairastunut ihminen pohtii sairauden vaikutuksia itseensä ja elämäänsä sekä etsii elämän uudelleenrakentumisen mahdollisuuksia. Näin esimerkiksi muistisairauden alkuvaiheessa olevat ihmiset voivat pohtia elämäntilannettaan ja arjen haasteitaan ja löytää elämän tarkoituksellisuuden kokemusta vahvistavan asennoitumistavan.

Tarkoituksellisuuden toteutuminen tekemällä tai toimimalla tarkoittaa esimerkiksi itselle mielekkääseen toimintaan osallistumista ja valintojen tekemistä sekä sitä, että muistisairas ihminen voi kokea olevansa avuksi, osaavansa ja olevansa tarpeellinen. Hoitajan kyky tunnistaa juuri kyseistä muistisairasta ihmistä ja hänen toimin-

takykyään ja voimavarojaan vahvistavaa sekä merkitykselliseksi koettua toimintaa on olennaista.

Kokemukset ja elämykset ovat tärkeitä tarkoituksen lähteitä arjessa. Muistisairaalle ihmiselle tarkoituksellisuuden kokemusta voivat tarjota esimerkiksi muistot ja muisteleminen, unelmat ja haaveilu, huumori ja ilo sekä tasavertainen kohtaaminen ja yhteenkuuluvuus. Mahdollisuus tarkoitukselliseen arkeen ei ole sidoksissa terveyteen tai toimintakykyyn. Vaikka muistisairaus olisi edennyt pitkälle ja toimintamahdollisuudet rajautuneet, pystyy muistisairas ihminen nauttimaan kokemuksista ja elämyksistä ja niiden kautta kokemaan tarkoituksellisuutta.

Kohtaaminen ja hetkien tarkoitus avaavat muistisairaiden ihmisten hoidossa mahdollisuuksien maailman

Logoterapeuttinen ajattelu kääntää katseen kohtaamisen keskeisyyteen. Toisen ihmisen kohtaamisessa on kyse hänen tarpeidensa tunnistamisesta ja hänen tarinansa kuulemisesta, jossa olennaista on ajan antaminen ja kyky olla läsnä sekä tapa nähdä toinen ihminen. Kohtaamisessa on kysymys siitä, miten ollaan ihmisenä toiselle ihmiselle.

Hyvä kohtaaminen on hoidon ydintekijä ja perusyksikkö. Hyvässä kohtaamisessa virittyy molemminpuolinen kokemus läsnäolosta. Kohtaamista on kuvattu hoivayhteytenä, jota ilmentävät inhimillinen lämpö ja vastavuoroinen välittäminen. Muistisairaiden ihmisten hoidossa juuri yksittäiset kohtaamiset ja hetket ovat täynnä mahdollisuuksia. Vaikka hoidossa tuntuvat näyttäytyvän monet reunaehdot, kuten organisatiokulttuuri, rakenteet ja rutiinit, niin oman asennoitumisensa ja tapansa kohdata toinen ihminen jokainen hoitaja valitsee itse.

Hoitajalle yksittäisissä kohtaamisen hetkissä tarjoutuu oppimisen ja kehittymisen mahdollisuus. Logoterapeuttinen ajattelu ohjaa hoitajaa tunnistamaan mahdollisuutensa tehdä hyvää ja tiedottaa tekemiensä valintojen vaikutukset. Logoterapeuttisen ajattelun mukaan toimiva hoitaja tavoittaa toivoa ja tulevaisuutta, jotka voivat välittyä muistisairaalle ihmiselle juuri kohtaamisten kautta.

Häytännön sovelluksista kokemuksia logoterapeuttisen ajattelun soveltamisen voimasta

Logoterapeuttista ajattelua on sovellettu muistisairaiden ihmisten hoitoon ja vanhustyöhön kehittämishankkeissa. Oriveden Hoivapalveluyhdistys ry:n Logos -projektissa (RAY 2008–2010) kehitettiin logoterapeuttista hoitomallia viidessä muistisairaiden ihmisten hoitoyhteisössä. Hankkeeseen osallistuneet hoitajat perehtyivät koulutuksissa ja ohjauksellisissa tapaamisissa logoterapian filosofiaan soveltaen sitä muistisairaiden ihmisten hoitoon omassa hoitoyhteisössään. Logoterapeuttiseen ajatteluun syventyminen auttoi hoitajia tavoittamaan enemmän vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia arjessa sekä ymmärtämään paremmin muistisairasta ihmistä ja hänen tilannettaan. Kokemus oman työn merkityksellisyydestä sekä tietoisuus omasta osaamisesta, vastuullisuudesta ja voimavaroista vahvistuivat.

Tällä hetkellä logoterapeuttista ajattelua sovelletaan vanhustyöhön Ikäinstituutin Vanhuuden Mieli -hankkeessa (RAY 2011–2014), jonka päämääränä on edistää ikäihmisten mielen hyvinvointia. Hankkeessa huomio kiinnitetään siihen, millä keinoin ikääntyneet ihmiset kohtaavat arjen haasteita, selviytyvät elämänmuutoksista ja menetyksistä sekä mitkä tekijät vahvistavat heidän mielen hyvinvointiaan ja tarkoituksellisuuden tunnettaan. Vanhuuden Mieli -hankkeessa nostetaan esiin logoterapeuttisen ajattelun tuomaa elämäntaidollista näkökulmaa ikäihmisille sekä juurrutetaan logoterapeuttista ajattelua muistisairaiden ihmisten hoitoon kahdella pitkäkestoisella Mahdollisuuksien Matka -pilottikoulutuksella.

Omista oivalluksista syvälliseen muutokseen

Logoterapeuttinen ajattelu ei tarjoa valmista mallia tai yksinkertaisia keinoja, mutta se antaa vankan pohjan pohtia hoidon etiikkaa ja peilata toimintaa niin omakohtaisesti kuin työyhteisössä. Ikäinstituutin toteuttamissa koulutuksissa on tuettu logoterapeuttisen ajattelun soveltamista muistisairaiden ihmisten hoitoon ja vanhustyöhön. Näissä ammat-

Kuva: Foto-Galleria

**Toimialapäällikkö PsT
Sirkkaliisa Heimonen,
Ikäinstituutti**

tihenkilöstölle suunnatuissa koulutuksissa on pysähdytty ihmisenä olemisen ja hyvän elämän sekä ihmisarvon, kohtaamisen ja tarkoituksellisen arjen kysymysten äärelle. Yhdessä on pohdittu, miten jokainen hoitaja itse voi omilla vastuullisilla valinnoillaan vaikuttaa muistisairaahan ihmisen hyvän elämän rakentumiseen ja hyvän hoidon toteutumiseen.

Logoterapeuttinen ajattelu korostaa hoitajan voimavaroja ja mahdollisuuksia: aina on mahdollista tarkistaa oma asennoitumistaan, kirkastaa työn tarkoitusta ja perustehtävän suuntaa sekä vahvistaa valintojen voimaa ja tarkastella omia valintojaan. Muistisairaahan ihmisen tarkoituksellinen arki ja hyvä elämä hoitopaikassa rakentuvat siitä, miten hoitajat näkevät hänet ainutkertaisena ja ainutlaatuisena ihmisenä sekä tunnistavat hänen hyvän elämänsä kokonaisuuden.

Sirkkaliisa Heimonen, PsT, sh
toimialapäällikkö,
Ikäinstituutti

Minna Laine, so, logoterapeutti (LTI)
suunnittelija
Ikäinstituutti

Sini Eloranta, TtT, sh
erikoissuunnittelija
Ikäinstituutti

Kirjallisuus:

- Frankl V.E. 2005. Logoterapia – avain mielekkääseen elämään. Helsinki: Lyhytterapiainstituutti.
- Kansallinen muistiohjelma 2012–2020. Tavoitteena muistiystävällinen Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:10.
- Laine M. 2011. Mahdollisuuksien matkalla. Logoterapeuttisen ajattelu- ja asennoitumistavan soveltaminen muistisairaahan ihmisen hoitoon. Loppuraportti Logos-projektista. Oriveden Hoivapalveluyhdistys ry.
- Laine M, Heimonen S. 2010. Mahdollisuuksien matka. Logoterapeuttinen ajattelu muistisairaahan ihmisen hoidossa. Oriveden hoivapalveluyhdistys ry.
- Laine M, Heimonen S. 2011. Logoterapeuttisen ajattelun mahdollisuudet muistisairaiden ihmisten hoidossa. Memo 1:12-15.
- Martela F. 2012. Caring Connections - Compassionate Mutuality in the Organizational Life of a Nursing Home. Väitöskirja. Aalto-yliopisto.